

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

BASIC PRINCIPLES OF ENTERPRISE PROFIT MANAGEMENT

У статті досліджено показник прибутку підприємства як один з основних показників фінансово-господарської діяльності в сучасних умовах. Проаналізовано економічні показники діяльності суб'єктів господарювання, що залежать від прибутку. Обґрунтовано, що основним у розподілі чистого прибутку від продажів із метою дотримання балансу інтересів працівників підприємства і власника, між капіталізованою частиною і споживаною є розроблення економічного механізму її розділу. Виявлено, що процес управління прибутком повинен здійснюватися відповідно до низки принципів, що відповідають вимогам, запропонованим ринковою економікою, серед яких: взаємодія із загальною системою управління підприємством; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства; варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень; системний підхід до формування управлінських рішень; системність управління прибутком. У процесі проведених досліджень визначилася доцільність доповнення загальноприйнятих принципів управління прибутком такими принципами: системності управління прибутком; науковості методів оцінки прибутковості підприємства; обліку відповідності рівня прибутку прийнятному рівню ризику.

Ключові слова: прибуток, підприємство, принципи, аналіз, управління.

В статье исследован показатель прибыли предприятия как один из основных

показателей финансово-хозяйственной деятельности в современных условиях. Проанализированы зависящие от прибыли экономические показатели деятельности субъектов хозяйствования. Обосновано, что основополагающим в распределении чистой прибыли от продаж с целью соблюдения баланса интересов работников предприятия и собственника, между капитализируемой частью и потребляемой является разработка экономического механизма ее раздела. Выявлено, что процесс управления прибылью должен осуществляться в соответствии с рядом принципов, соответствующих предъявляемым рыночной экономикой требованиям, среди которых: взаимодействие с общей системой управления предприятием; ориентированность на стратегические цели развития предприятия; вариативность подходов к разработке отдельных управленческих решений; системный подход к формированию управленческих решений; системность управления прибылью. В процессе проведенных исследований определена целесообразность дополнения общепринятых принципов управления прибылью такими принципами: системности управления прибылью; научности методов оценки доходности предприятия; учета соответствия уровня прибыли допустимому уровню риска.

Ключевые слова: прибыль, предприятие, принципы, анализ, управление.

УДК 658.1

Хохлов М.П.

д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів і кредиту
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Буга О.О.

студентка
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

The article examines the profit indicator of the enterprise as one of the main indicators of financial and economic activity in modern conditions. The points of view of scientists in the concept and content of profit indicators are summarized and systematized, which made it possible to clarify the concept. The purpose of the article is to clarify the essence of the company's profits based on the analysis of economic literature, to improve the scheme of the mechanism for managing the formation of profits from the main operating, investment and financial activities, as well as to study the theoretical aspects of effective distribution and use of profits. The article analyzes the economic performance of business entities that depend on profit. These indicators include: labor productivity, all types of profitability, net income ratio, break-even point. The effectiveness of the enterprise profit management policy is largely determined by the nature of its distribution. The article substantiates that the development of an economic mechanism for dividing it is fundamental to the distribution of net profit from sales in order to respect the balance of interests of employees and the owner, between the capitalized part and the consumption. It is revealed that the profit management process should be carried out in accordance with a number of principles that meet the requirements of a market economy: interaction with the general enterprise management system; focus on the strategic goals of the enterprise; variability of approaches to the development of individual management decisions; system approach in the formation of management decisions; system of profit management. In the process of the conducted research, the feasibility of supplementing the generally accepted principles of profit management was determined by the following: systematic profit management; scientific methods of assessing the profitability of the enterprise; consideration of compliance with the level of profit acceptable risk level. The practical value of the work is to increase the degree of scientific validity and reliability of planning and analysis of the dynamics of net profit from sales, highlighting the reasons depending at the enterprise.

Key words: profit, enterprise, principles, analysis, management.

Постановка проблеми. Сьогодні прибуток є рушійною силою ринку, виконуючи провідну роль у загальному механізмі управління підприємствами. Саме цей показник дає змогу підприємству відповідати на основні питання економіки: що виробляти, в якому обсязі й для кого. Отже, прибуток є визначальним показником, який стимулює фінансових менеджерів обґрунтовано підходити до політики її формування шляхом прийняття рішень щодо максимізації доходів і мінімізації витрат. Питання дослідження проблеми формування позитивного

фінансового результату на підприємстві, а також його розподілу дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення, створюючи тим самим основу для реалізації планів щодо максимізації прибутку.

Мету сучасного підприємства можна трактувати по-різному, але вона може стати недосяжною за відсутності прибутку, яка є простим і зрозумілим критерієм для оцінки ефективності господарських рішень. Як правило, на підставі цього показника підприємства приймають рішення про розширення

або, навпаки, про зменшення виробництва, про необхідність даної продукції (послуги) потенційним споживачам. Ефективне управління прибутком передбачає передусім правильне розуміння економічної сутності цього показника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значну увагу питанням формування та використання прибутку підприємств приділили в роботах такі автори: І.О. Бланк [1], Г.Г. Кірейцев [2], В.В. Ковальов [3], Н.М. Малюга [4], Н.В. Михайлова [5], А.М. Поддєрьогін [6], В.П. Савчук [7], В.В. Хачатрян [8] та ін.

Внесок учених у вирішення питань управління прибутком підприємства є вагомим, але слід звернути увагу на об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних основ щодо формування ефективної політики управління прибутком підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є уточнення сутності прибутку підприємства на підставі аналізу економічної літератури, вдосконалення схеми механізму управління формуванням прибутку від основної операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також вивчення теоретичних аспектів ефективного розподілу і використання прибутку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах прибуток є основним джерелом фінансування діяльності суб'єкта господарювання, задоволення фінансових інтересів власників підприємства та його найманих робітників. Завдяки своїй природі ця категорія в економічній літературі розглядається з різних точок зору, у зв'язку із цим виникає об'єктивна необхідність уточнення сутності прибутку.

На нашу думку, найбільш повним і вдалим визначенням досліджуваної економічної категорії є таке: «Прибуток – виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та який являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності» [1]. Це визначення близьке до наведеного в НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: «Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати» [10].

Для підприємства в сучасних умовах, щоб вижити, розвиватися, а отже, забезпечити більш високу ефективність виробництва, важливо управляти всіма економічними показниками, у тому числі й прибутком, у необхідному напрямі.

Під управлінням стосовно мети дослідження у цій роботі розуміється свідомий цілеспрямований вплив на прибуток із метою його підвищення на основі використання функцій планування й аналізу. Планування й аналіз будь-якого економічного показника, у тому числі прибутку, передбачає знання чинників, що впливають на його рівень і дина-

міку. Думка вчених про систему чинників і методи розрахунку їхнього впливу на зміну прибутку неоднозначні, що вимагає продовження дослідження.

Як відомо, від прибутку залежить значна кількість оціночних економічних показників. Отже, для ефективного управління цими показниками важливо визначити ступінь залежності їх від прибутку, тобто змодельувати кількісну залежність кожного із цих показників від прибутку. До числа таких показників відносять: продуктивність праці, всі види рентабельності, коефіцієнт чистого доходу, точку беззбитковості. У літературі питання залежності цих показників від прибутку і зворотний вплив, на нашу думку, розглянуто недостатньо повно.

Ефективність політики управління прибутком підприємства визначається і характером його розподілу [8].

Система розподілу прибутку в нашій країні під час свого історичного розвитку істотно змінювалася, але принципова основа її залишилася непорушною – відносини з державою і використання всередині підприємства на його розвиток і стимулювання колективу. Нині підприємства будь-якої форми власності, отримавши фінансову самостійність і незалежність, мають право вирішувати, на які цілі і в яких розмірах спрямовувати прибуток, що залишився після сплати податків до бюджету та інших обов'язкових платежів і відрахувань. Така свобода у використанні прибутку, на нашу думку, недостатньо економічно обґрунтована і не є оптимальною з погляду функціонування підприємства й інтересів суспільства.

Основоположним у розподілі чистого прибутку від продажів із метою дотримання балансу інтересів працівників підприємства і власника, між частиною, що капіталізується, і споживаною є розроблення економічного механізму її розділу. Під економічним механізмом розуміють взаємозв'язки і відносини, що виникають у процесі управління прибутком на промислових підприємствах. У процесі дослідження економічного механізму управління прибутком розглядаються методи: обґрунтованого розподілу прибутку за напрямками його використання, визначення кількісного впливу чинників на рівень і динаміку прибутку, визначення кількісного впливу прибутку на оціночні показники, функціонально залежні від нього [2; 3; 6; 7].

Процес управління прибутком повинен здійснюватися відповідно до низки принципів, що відповідають вимогам, запропонованим ринковою економікою. Аналіз літератури дав змогу виділити такі принципи управління прибутком підприємства:

- взаємодії із загальною системою управління підприємством;
- орієнтованості на стратегічні цілі розвитку підприємства;
- варіативності підходів до розроблення окремих управлінських рішень;

– системного підходу до формування управлінських рішень;

– системності управління прибутком.

Перший із загальноприйнятих принципів полягає у тому, що управління прибутком як окремий управлінський процес взаємопов'язаний з усім комплексом фінансового менеджменту на підприємстві. Даний факт необхідно враховувати під час здійснення процесу формування, розподілу і використання прибутку.

Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства передбачає здійснення управління формуванням прибутку так, щоб у разі суперечності між наявним проектом, що дає змогу отримати прибуток, і стратегічними цілями підприємства проект повинен бути відхилений незалежно від рівня прибутку, який очікується під час його реалізації. Це пов'язано з тим, що прагнення отримати максимальний обсяг прибутку, яке здійснюється в розріз з наявною довгостроковою метою розвитку підприємства, може призвести до дестабілізації всього підприємства і втрати здатності отримувати прибуток у подальшому.

Варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень передбачає формування управлінських рішень у галузі управління прибутком так, щоб вони враховували альтернативні варіанти розвитку економічних подій. Так, за зміни будь-якого чинника, що впливає на рівень прибутку, управлінські рішення повинні гнучко підлаштовуватися під зміни і за можливості мінімізувати негативний вплив середовища функціонування підприємства, що змінилося, на рівень одержуваного прибутку.

Останній із загальноприйнятих принципів – комплексний характер у формуванні управлінських рішень – передбачає взаємозв'язок між прийнятими управлінськими рішеннями щодо управління прибутком і кінцевою метою управління прибутком. Даний факт виходить із того, що не всі операції приносять прибуток, більше того, деякі можуть призводити до дефіциту фінансових ресурсів і призводити до збитків. Однак у комплексі результати всіх операцій повинні призводити до прибутку. Це – основа ефективного управління позитивним фінансовим результатом [1].

Проведене дослідження дає змогу доповнити вищевказані принципи управління прибутком такими принципами:

1) системності управління прибутком. Цей принцип передбачає всебічний аналіз альтернативних фінансових рішень, що впливають на стан фінансової рівноваги економічного суб'єкта в короткостроковому і довгостроковому періодах;

2) науковості методів оцінки прибутковості підприємства. Передбачає планування прибутку на підставі аналізу звітних даних і визначення прогностичних значень фінансових показників;

3) обліку відповідності рівня прибутку припустимому рівню ризику. Цей принцип полягає у виборі з можливих ризикових операцій варіанту, який дає найбільшу ефективність результату (прибуток) за мінімального або прийняттого для підприємства рівня ризику.

Ефективна політика розподілу і використання прибутку дає можливість підприємству фінансувати розширене відтворення і розширювати свою діяльність шляхом створення мережі філій або диверсифікації продукції. Це досягається за рахунок використання більш дешевих джерел фінансування – власних фінансових ресурсів, створених, головним чином, за рахунок прибутку. У цьому разі підприємство може істотно знизити витрати, пов'язані із залученням позикових коштів, оскільки не виникає необхідності в додатковому залученні фінансових ресурсів з огляду на достатність обсягу власних коштів.

Слід зазначити, що процес управління розподілом і використанням прибутку, як і процес формування прибутку, може бути здійснений за допомогою реалізації низки заходів, таких як:

1) систематичний облік усіляких чинників, що впливають на розподіл прибутку, а також мінімізація негативного їхнього впливу на даний процес;

2) використання позитивного фінансового результату діяльності підприємства лише за цільовим призначенням;

3) безперервний аналіз ефективності використання чистого прибутку та фондів грошових коштів, сформованих за рахунок відрахувань із нього;

4) чітка реалізація вибраної дивідендної політики;

5) проведення науково обґрунтованої політики фінансування активів підприємства за рахунок капіталізованого прибутку.

У результаті управління розподілом і використанням прибутку підприємство отримує можливість ефективно здійснювати розширене відтворення, задовольняти вимоги засновників і власників-акціонерів, стимулювати працю найманого персоналу.

Висновки з проведеного дослідження. Будучи найважливішим показником фінансової діяльності підприємства, прибуток займає основне місце в системі управління фінансовою системою суб'єкта господарювання. Запропоноване трактування поняття «прибуток підприємства» дає змогу в систематизованому вигляді представити основні сутнісні характеристики даної категорії, узагальнюючи найбільш відомі формулювання, представлені різними авторами. Запропоновані рекомендації щодо формування прибутку можуть бути використані фінансовими менеджерами для здійснення більш ефективної політики формування позитивного фінансового результату. Крім управління формуванням прибутку, фінансовим менеджерам необхідно звер-

нути увагу й на його розподіл, оскільки від ефективності розподілу прибутку залежить здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед контрагентами та учасниками виробничого процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление прибылью. Киев : Ника-Центр, 1998. 544 с.
2. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2002. 496 с.
3. Ковалев В.В. Финансы : учебник. Москва : Проспект, 2004. 634 с.
4. Малюга Н.М. Прибуток як економічна категорія та об'єкт бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2004. № 2. С. 119–130.
5. Михайлова Н.В. Дискусійні підходи до розподілу прибутку підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 2. С. 59–63.
6. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.
7. Савчук В.П. Управление прибылью и бюджетирование. Москва : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. 432 с.
8. Хачатрян В.В. Удосконалення розподілу прибутку торговельних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 3. С. 62–64.
9. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1373-15> (дата звернення: 24.04.2019).
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 24.04.2019).

REFERENCES:

1. Blank Y. A. (1998) *Upravleniye pribyl'yu* [Profit management]. Kyiv: Nika-Tsentr. (in Russian).
2. Kireitsev H.H. (2002) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: Tsul. (in Ukrainian).
3. Kovalev V.V. (2004) *Finansy* [Finance]. Moscow: TK Velby: Prospect. (in Russian).
4. Maliuha N. M. (2004) Prybutok yak ekonomichna katehoriia ta obiekt bukhhalterskoho obliku [Profit as an economic category and an object of accounting]. *Journal of ZHDTU. Economic Sciences*, no. 2, pp. 119–130.
5. Mykhailova N. V. (2014) Dyskusiini pidkhody do rozpodilu prybutku pidpriemstv [Discussion approaches to the distribution of profits of enterprises]. *Scientific herald of Poltava University of Economics and Trade*, no. 2, pp. 59–63.
6. Poddierohin A.M. (2005) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).
7. Savchuk V. P. (2005) *Upravleniye pribyl'yu i byudzhetrovaniye* [Profit Management and Budgeting]. Moscow: BINOM. Laboratoriya znaniy. (in Russian).
8. Khachatryan V. V. (2011) Udoskonalennia rozpodilu prybutku torhovelnikh pidpriemstv [Improvement of profit distribution of trading enterprises]. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, no. 3, pp. 62–64.
9. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy "Metodychni rekomendatsii shchodo zapovnennia form finansovoi zvitnosti" [Methodical recommendations for completing the forms of financial statements: the order of the Ministry of Finance of Ukraine] (28.03.2013) no. 433. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1373-15> (accessed 24 April 2019).
10. Natsionalne Polozhennia (Standart) bukhhalterskoho obliku 1 "Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti" [National Accounting Standard 1 "General Requirements for Financial Statements": Order of the Ministry of Finance of Ukraine] (07.02.2013) no. 73. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed 24 April 2019).

Khokhlov MykolaDoctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at Department of Finance and Credit
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics**Buga Olena**Student
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

BASIC PRINCIPLES OF ENTERPRISE PROFIT MANAGEMENT

Profit is a defining indicator that encourages financial managers to reasonably approach the policy of its formation by making decisions regarding the maximization of income and minimizing costs. The goal of a modern enterprise can be interpreted in different ways, but it can become unattainable in the absence of profit, which is a simple and understandable criterion for evaluating the effectiveness of economic decisions. As a rule, on the basis of this indicator, enterprises make decisions on expansion or, on the contrary, on a decrease in production, on the need for a given product (service) to potential consumers. Effective profit management believes, first of all, the correct understanding of the economic essence of this indicator.

The purpose of the article is to clarify the essence of the company's profits based on the analysis of economic literature, to improve the scheme of the mechanism for managing the formation of profits from the main operating, investment and financial activities, as well as to study the theoretical aspects of effective distribution and use of profits. Under the economic mechanism, the work refers to the relationship and relationships that arise in the process of profit management at industrial enterprises.

The article examines the profit indicator of the enterprise as one of the main indicators of financial and economic activity in modern conditions.

The article analyzes the economic performance of business entities that depend on profit. These indicators include: labor productivity, all types of profitability, net income ratio, break-even point. The effectiveness of the enterprise profit management policy is largely determined by the nature of its distribution.

The article substantiates that the development of an economic mechanism for dividing it is fundamental to the distribution of net profit from sales in order to respect the balance of interests of employees and the owner, between the capitalized part and the consumption. It is revealed that the profit management process should be carried out in accordance with a number of principles that meet the requirements of a market economy: interaction with the general enterprise management system; focus on the strategic goals of the enterprise; variability of approaches to the development of individual management decisions; system approach in the formation of management decisions; system of profit management.

In the process of the conducted research, the feasibility of supplementing the generally accepted principles of profit management was determined by the following: systematic profit management; scientific methods of assessing the profitability of the enterprise; consideration of compliance with the level of profit acceptable risk level.

The practical value of the work is to increase the degree of scientific validity and reliability of planning and analysis of the dynamics of net profit from sales, highlighting the reasons depending at the enterprise.

The points of view of scientists in the concept and content of profit indicators are summarized and systematized, which made it possible to clarify the concept. The quantitative interaction of profits on the estimated economic indicators that functionally depend on it was investigated: labor productivity, profitability of production, net income ratio, break-even point.